

En blanc i negre, negre sobre blanc

Per Marta Graell Gabriel

"El blanc és natural, sis lletres". A la cova de la llibreria Ona de Pau Claris no s'hi cap, però no se sent ni una mosca. La concentració és màxima. És la penúltima trobada d'aquest any d'un grup de *crucigramaires* juganers liderats pel senyor Ventura, creador dels mots encreuats del diari *Ara*, i s'hi juguen la posició al rànquing. "Voleu una pista?". Els que ja saben la resposta estan relaxats. La resta furga entre les seves connexions neuronals mirant al sostre o movent el cap a una banda i una altra, com si amb aquests moviments poguessin separar el gra de la palla i encertar-la. El cronòmetre s'atura. "Temps".

Aquesta és la segona temporada de l'Ona d'encreuats i, després de diverses provatures, ja té una estructura consolidada. Els participants han de resoldre tres graelles inicials que se'ls lliuren d'una a una. Tenen entre set i deu minuts per resoldre cada repte. El sistema de resolució és clàssic: bolígraf de la sort sobre graella en paper. L'Enric, segon en la classificació general, sempre els resol en llapis i té la goma d'esborrar a prop. Tot i la seva capacitat d'encert, no se sent còmode amb els gargots a l'estructura quadriculada.

Els mots encreuats estan a punt de fer 120 anys. Per ser precisos, el dia 21 de desembre de 1913, l'enigmista anglès Arthur Wynne va proposar una graella romboïdal amb un gran espai central als lectors del suplement dominical del diari *New York World* amb el nom Word-Cross. El joc amb les lletres va tant lligat a l'experiment que, poques setmanes després, una errada de composició girarà les paraules i el batejarà com a Cross-Word, que serà el nom que farà fortuna. Amb el temps, també es girarà la graella i es canviarà el buit central per uns quants quadrats negres repartits aquí i allà.

Mentre la família Ventura va comprovant l'encert dels participants, entrem en la part tecnològica de la jornada. No tots els assistents tenen el mòbil preparat i sovint es formen parelles per resoldre el Kahoot, un joc que demana molta rapidesa mental i una gran habilitat per fer anar els dits pel teclat minúscul. Es formen parelles com la dels Roper, que ja tenen fins i tot nom artístic per la seva fidelitat de dilluns a dilluns i per les seves petites picabaralles. En aquest moment del joc, els enigmes es llencen sense xarxa: només la definició i el nombre de lletres, i trenta segons per resoldre-la. Segons les cares que posen els participants i les respostes que va controlant amb el seu mòbil, el senyor Ventura és més o menys generós amb les pistes.

El pare dels *crucigramistes* catalans és l'Avel·lí Artís Gener, Tísner per gairebé tothom. S'hi va posar als anys trenta al diari *La Publicitat* però, com tantes altres coses i per la mateixa raó, no hi va poder tornar fins a finals dels seixanta, quan va retornar de l'exili i, poc a poc, va reprendre l'estil jugarer allà on el van deixar. Fer mots encreuats formava part del seu destí. Els darrers anys de la seva vida, un problema a l'ull dret el va fer dur un pegat negre de pirata, com si els requadres negres que havien de ser la seva obsessió formessin part de la seva cara. Justament perquè aquest llicenciat en Belles Arts era un tastaolletes i un murri, no va seguir l'estil que s'havia instal·lat en els *crucigramistes* espanyols de definicions purament enciclopèdiques, i es va decantar pel model francès, amb definicions plenes de dobles sentits, anagrames i tot tipus de jocs verbals. Una de les seves definicions més conegudes és "Aixeca la bandera en senyal de llibertat, set lletres". La resposta és "TAXISTA". Fins no fa tants anys, "aixecar la bandera" no era un llum verd, sinó una mena de banderí que només es mostrava quan el taxi estava disponible i que lluïa vermell sobre blanc la paraula "LLIUURE". Les definicions dels mots encreuats també són un reflex de la societat en que viuen.

Un cop acabada la segona part, es fa públic el nom dels tres participants a la gran final. Aquest dilluns el nivell és molt alt i pràcticament tots tres han completat amb encert les graelles. Els toca aixecar-se de la cadira i acostar-se als tres faristols amb mots encreuats de grans dimensions, preparats des de primera hora com a decorat inspirador. Tenen a la seva disposició un retolador de pissarra i uns auriculars reductors de soroll cadascun. La resta de participants també reben els mots encreuats de la final per si volen resoldre'ls des de les seves taules o mirar de descobrir les tàctiques dels finalistes. "Tothom a punt? Som-hi!". Comença la fase final. Els tres classificats, l'Enric, la Marta i l'Antoni, primer en la classificació, comencen a guixar la graella. Per a l'Enric el repte és màxim: el retolador no n'entén de gomes d'esborrar.

Tísner va tenir molts fills: cinc de biològics i una bona colla d'enigmistes. Els més coneguts: Màrius Serra, Jep Ferret, Miquel Sesé, Pau Vidal, Jordi Ventura, Fortuny (en castellà) i l'única dona del grup, Anna Maria Genís. Bé, l'única creadora de definicions perquè el Tísner no hauria pogut ser tan prolífic sense l'ajuda de la seva companya de vida, la Lluïsa Mercadet, que era qui elaborava la graella diària en aquells temps en què les paraules calia buscar-les en diccionaris i enciclopèdies de paper. No tots són filòlegs, però tots comparteixen la passió pels jocs de lletres.

Queden pocs espais en blanc a les graelles dels nostres finalistes. Cadascú amb el seu estil, va avançant en l'escriptura i el senyor Ventura anuncia que algú podria acabar la graella abans que s'acabi el temps. Efectivament, l'Enric deixa el seu retolador sobre el faristol i, només quatre segons més tard, ho fa la Marta. El Toni segueix amb el temps que li queda, perquè acabar el primer no vol dir encertar-les totes, i pràcticament omple tots

els quadres blancs. No ha estat el cas. Tant l'Enric com la Marta han completat correctament el repte i, per tant, es proclama l'Enric com a vencedor d'aquest dilluns. Amb la fotografia de rigor dels finalistes i el *crucigramista* es dona per acabada la vetllada oficial. Surten tots plegats comentant la jugada i les definicions més brillants, aquelles que fan maleir i aplaudir a la vegada a l'enigmista, i ja comencen a fer el compte enrere per a la propera trobada.

Diuen que fer mots encreuats ajuda a rejuvenir el cervell, té virtuts emocionals i desenvolupa la capacitat de concentració. Si aquestes són les propietats que té quan es resol en solitari, imagineu-vos com es multiplica quan el vici es comparteix en grup. A mi no em cal imaginar-m'ho perquè formo part d'aquest col·lectiu tan particular. Per cert, era iogurt.